

7. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій / С. С. Занюк. – Луцьк, 1997. – 180 с.
8. Зильберт Б. А. Социопсихолінгвістическіе ісследованія текста / Б. А. Зильберт. Саратов, 1986. – С. 18-24.
9. Зинченко В. П., Смирнов С. Д. Методологіческіе вопросы психологія / В. П. Зинченко. – М.: Из-во Моск. ун-та, 1982. – 128 с.
10. Зоммер Г. Типы письменных учебных текстов для развития говорения и письма / Г. Зоммер // Вопросы лингвистики и лингводидактики: материалы конференции МАУ РЯЛ, Краков 23-24 апреля, 1996. – Краков. – С. 223-228.
11. Кожевникова К. Об аспектах связности в текстах как целом / К. Кожевникова. Синтаксис текста. – М.: Наука, 1979. – С.59-66.
12. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии / А. А. Леонтьев. – М.: Московский психо-социальный институт Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001 – 448 с.
13. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. редактор В. Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
14. Маркова А. К. Формирование мотивации учения / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
15. Мацько Л. І. Риторика: навчальний посібник / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 311 с.
16. Машбиц Е. И. Диалог в обучающей системе / Е. И. Машбиц, В. В. Андриевская, Ю. Комиссарова. – К.: Вища школа, 1989. – 184 с.
17. Основы научной речи: учебное пособие для студентов-филологов высших учебных заведений / Н. А. Буре, М. В. Быстрых, С. А. Вишнякова, Е. Р. Ласкарева и др. под ред. В. В. Химика, Л. Б. Волковой. – М.: Изд. Центр. «Академия», 2003. – 272 с.
18. Mc Clelland D. Human Motivation. – 1985. – 348 p.
19. Ries L. Ke komunikativni pozave ucebniho textu v ucebnicich ruskeho jazyka / L. Ries. Rusky jazyk. – 1980. – 81. – № 2. – S. 58-66.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2010

УДК 378.147+379.835

Голоденко О. М.

Голоденко С. М.

Голоденко М. М.

Криворізький державний педагогічний університет

ОРГАНІЗАТОРСЬКА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЛІТНІХ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

У статті розглядаються організаційні основи педагогічної діяльності у літньому оздоровчому таборі.

Ключові слова: літній оздоровчий табір, організаторська діяльність, педагогічна діяльність, позашкільна освіта, професійна підготовка майбутнього вчителя.

В статье рассматриваются организаторские основы педагогической деятельности в летнем оздоровительном лагере

Ключевые слова: летний оздоровительный лагерь, организаторская деятельность, педагогическая деятельность, внешкольное образование, профессиональная подготовка будущего учителя.

The article highlights the organizational pedagogical activity in a summer camp for children.
Key words: summer health camp, organizational activity, pedagogical activity, out-of-school education, professional preparation of future teacher.

Створення в 90-ті роки незалежної Української держави сприяло демократизації суспільного життя. Докорінні зрушення політичної та економічної системи України, її соціальної суті створюють ситуацію, коли кардинально змінюється світогляд людей. Це зумовлює переосмислення процесу формування нового покоління, його взаємодії зі старшим, вдосконалення системи освіти загалом і вищої школи зокрема.

Нові соціально-економічні умови потребують і адекватних перетворень у сфері національного виховання й підготовки педагогічних кадрів відповідно до положень Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепції національного виховання, Концепції виховання дітей і молоді у національній системі освіти, Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті.

Постановка проблеми. В останні роки широко запроваджуються інноваційні технології літнього відпочинку та оздоровлення дітей, що вимагає підготовки висококваліфікованих, професійно підготовлених вихователів, спроможних творчо працювати, продуктивно організовувати діяльність.

Відповідно до потреб часу соціально-педагогічні орієнтири вітчизняної системи вищої педагогічної освіти передбачають якісну професійну підготовку майбутнього вчителя. У зв'язку з цим, найважливішою соціальною функцією педагогічної школи постає функція формування особистості педагога гуманістичного типу, здатного професійно й творчо підходити до розв'язання завдань виховного характеру.

Особистість формується не лише у навчанні та праці, а й у форматі вільного часу, у дозвіллі, коли вільно відбувається фізичний і духовний розвиток людини. Позашкільна освіта є важливою складовою системи освіти України й значною мірою сприяє зростанню інтелектуального потенціалу суспільства, всебічному розвитку особистості як найвищої людської цінності.

Аналіз актуальних досліджень. У педагогічній науці за останні роки значно посилилась увага до дослідження проблем позашкільної освіти. Найбільш вагомий внесок у розробку теоретичної бази позашкільної та позакласної виховної роботи внесли наукові праці А. М. Алексюка, Л. К. Балашної, О. М. Біляєва, І. А. Вінниченко, Л. П. Вовк, С. У. Гончаренка, М. М. Грищенко, К. Г. Демкатного, О. В. Киричука, Б. С. Кобзаря, М. Б. Коваля, О. П. Кондратюка, Г. С. Костюка, Е. Г. Костяшкіна, О. Р. Мазуркевича, Н. Г. Ничкало, В. О. Онищука, В. Ф. Паламарчук, О. Я. Савченко, К. С. Сокольнікова, Ю. С. Столярова, Т. І. Сущенко, Н. Ф. Харінко, В. Л. Якубовського, М. Д. Ярмаченка та ін.

На сучасний стан організації виховної роботи з дітьми істотно вплинули положення, що містяться у ряді концепцій, які розробили І. Д. Бех,

Ю. Д. Руденко, В. А. Сластьонін, С. О. Сисоєва, М. Г. Стельмахович, О. В. Сухомлинська, Х.І. Чорна та ін.

На сучасному етапі в педагогічній літературі широко обговорюються питання організаторської діяльності й організаторських здібностей і вмінь.

Орієнтація на світові стандарти в умовах входження в ринкові відносини української держави передбачає новий підхід до підготовки вихователів оздоровчих таборів і формування у них необхідних умінь.

Важливим для нас є звернення до праць класиків вітчизняної та зарубіжної педагогіки (Я. А. Коменський, К. Н. Вентцель, А. С. Макаренко, Н. К. Крупська, П. П. Блонський, С. Т. Шацький, В. О. Сухомлинський), адже саме до їх педагогічної спадщини належать принципові положення, що стосуються загальних питань відпочинку та виховання дітей.

Проблема підготовки студентів до роботи з дітьми в оздоровчих установах розглядалась у психолого-педагогічній літературі досить різноманітно: психологічні проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів (О. П. Яковлева, Т. С. Яценко); методичний аспект підготовки до роботи з дітьми в літній період (Є.І. Коваленко, М.Є. Сисоєва, О. В. Столяренко, С. А. Шмаков); формування у студентів педагогічних здібностей для роботи з дітьми в літній період (А. Т. Кірпи́ч, С. В. Кульневич, В. М. Ліщинський, А. Н. Лутошкін, Р. С. Немов, В. М. Оржеховська, О.І. Пилипенко); підготовка студентів до спортивно-оздоровчої роботи в дитячих таборах відпочинку (В. В. Майборода, В. В. Лях, М. Т. Фрі́дман); форми організації та методика проведення дозвілля підлітків (Т. М. Аксельрод, В. Т. Ві́йт, Є. Г. Козловський, Б. В. Купріянова, К. А. Паломіс, В. В. Петрушинський, М.І. Рожков, Р. Р. Соболевський); соціально-психологічна підготовка вчителя до роботи з важковиховуваними дітьми в літній період (З. Т. Зайцева, Є.І. Рогов, Н. Б. Хамська, І. Л. Холковська, Т. С. Яценко).

Різноманітні шляхи вдосконалення педагогічної майстерності запропоновано у працях О. О. Абдулліної, І. Д. Бе́ха, І. А. Зязюна, Ю. Н. Кулоти́кіна, О. Г. Моро́за, М. М. Поташи́ка, А. В. Петровського, Л. Ф. Спі́ріна, Р. П. Скульського, Н. М. Тарасович, Н.Є. Щуркової. Дослідники останнього десятиліття все більше приділяють уваги озброєнню студентів не стільки технікою (навичками), скільки методикою (вміннями) виконання дій. Наприклад, О. А. Абдулліна в понятті «вміння» підкреслює свідоме оволодіння діяльністю. Вона вважає, що цільовий, мотиваційний, операційний компоненти діяльності повинні бути перш за все усвідомлені, а тому вміння виконувати дію – це вищий ступінь оволодіння нею [1; с.76]. Такої ж думки щодо цієї проблеми дотримуються М.І. Дяченко та Л. О. Канди́бович. Уміння, вважають вони, найбільш яскраво виявляються в успішному використанні знань і навичок, правильному застосуванні їх у нових і складних обставинах. На відміну від навички, вміння передбачає чіткий самоконтроль, активність свідомості, оволодіння узагальненими способами виконання дій [2; с.289].

Основи організаторської роботи, її особливості, закони й правила розглядає О. М. Лутошкін. Він визначає організаторські вміння як здатність людини швидко й ефективно застосовувати на практиці організаторські знання, діяти з урахуванням накопиченого досвіду й певної ситуації, що складалася [3; с.16]. При цьому організаторські знання тлумачаться ним як сукупність відомостей у галузі організаторської роботи, розуміння цілей, задач діяльності, знання особливостей особистості й колективу, правил організаторської роботи [3; с.15].

Теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури, результатів досліджень педагогічної діяльності дозволив встановити певні вимоги до особистості педагога як організатора виховного процесу. До особистості організатора висувуються наступні вимоги: компетентність, активність, ініціативність, наполегливість, самовладання, працездатність, спостережливість, самостійність, організованість, комунікабельність, здатність швидко приймати рішення, здатність до рефлексії, відповідальність.

Ці якості є загальними особливостями особистості організатора. Необхідно також виділити специфічні властивості організатора. Специфічними властивостями організатора ми будемо називати психологічні особливості, що відрізняють людину, яка успішно здійснює організаторську діяльність, від людини, яка не проявляє схильності до цієї діяльності. Важливою з цього приводу є думка Л.І. Уманського. Він виділяє такі якості: психологічна вибірковість, практично-психологічна спрямованість розуму, психологічний такт, суспільна енергійність, вимогливість, критичність, схильність до організаторської діяльності [4; с.92]. При цьому психологічна вибірковість (тобто здатність особистості найбільш повно й глибоко відображати психологію групи, що організовується в процесі розв'язання задачі), практично-психологічна спрямованість розуму (володіння практичною психологією, готовність застосовувати дані про психологічні феномени в практиці розв'язання організаторських задач) і психологічний такт (здатність дотримуватися у взаємовідносинах із підлеглими почуття міри, адекватного їх і своїм психологічним особливостям) розглядаються Л.І. Уманським як єдина тріада, що має назву «організаторське чуття». Такий розгляд цілком природний, оскільки психологічна вибірковість є необхідною для практично-психологічної спрямованості й психологічного такту. Вони спираються на психологічну вибірковість і в свою чергу активізують її. Саме за їх розвитком можна робити висновки про рівень психологічної вибірковості.

Інший підхід у О. М. Лутошкіна [3; с.61]. Він до специфічних організаторських якостей зараховує організаторську чутливість, здатність до активного психологічного впливу, схильність до організаторської роботи, спрямованість особистості організатора, під якою автор розуміє моральне обличчя організатора, його громадянську зрілість, ідейну позицію).

При подальшому розгляді цього питання ми будемо розуміти організаторську чутливість як єдність психологічної вибірковості, практично-психологічної спрямованості розуму й психологічного такту.

Мета статті. На тлі різноманітних реформ в соціальній сфері, сьогодні практично втрачено досвід масового оздоровлення дітей, що накопичувався в Україні протягом минулого століття. Зниження інтересу до вивчення проблеми організації оздоровлення дітей спостерігається і в науковому середовищі. За останні роки можна відмітити лише окремі дисертаційні дослідження, які присвячені вивченню професійно-педагогічних та виховних аспектів роботи з дітьми в умовах оздоровчого табору (Л.Є. Пундик, 2000; Г.І. Шутка, 2002; О. П. Яковлева, 2002; Я. М. Кашуба, 2006; С.І. Цуприк, 2006).

Стосовно проблеми вивчення підготовки майбутніх учителів до діяльності в умовах дитячого оздоровчого закладу в Україні, то таких праць маємо незначну кількість.

Тому, **метою нашої статті є: по-перше**, підвищення інтересу до вивчення проблеми організації роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах і, **по-друге**, висвітлення аналізу своїх власних практичних досліджень з погляду на дане питання.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю розвитку позашкільної освіти на сучасному етапі є тенденція перетворення її закладів у центри виховної роботи з учнівською молоддю у вільний час. З огляду на це, особливу значущість у позашкільній сфері спілкування учнів набувають літні дитячі оздоровчі табори.

Дитячий оздоровчий табір – це позашкільний виховний заклад, що створюється з метою зміцнення здоров'я, організації активного відпочинку, задоволення інтересів і духовних потреб дітей і підлітків.

Підхід до виховання громадянина своєї держави як до безперервного процесу змушує всіх причетних до справи виховання молоді глибоко усвідомити сутність виховного процесу, його мету й основні завдання. В зв'язку з цим суттєвого практичного значення набуває питання підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах.

Поглиблене осмислення підходів до підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах за принципами демократизації, гуманізації потребує врахування вітчизняних культурно-історичних, виховних традицій, педагогічного досвіду роботи.

Необхідність вирішення завдань відродження певних соціально-виховних структур, діяльність яких спрямована на підвищення ефективності виховного процесу, покращення діяльності літніх дитячих оздоровчих таборів, у тому числі, подолання недоліків стандартних форм та методів виховання, змушує шукати різні шляхи, зміст і механізми, які б активізували процес професійної підготовки і майстерності майбутнього педагога.

Дитячі оздоровчі табори займають певне місце у системі безперервного виховання. Після деякого спаду у перші роки становлення української держави їх мережа постійно відновлюється, розширюється, виникають нові типи оздоровчих закладів, збільшується термін їх функціонування.

Вважаємо, що єдність історичного та сучасного підходів дозволить забезпечити оптимально високий рівень підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах.

Для успішної організаторської діяльності необхідно мати не тільки певні уміння і якості, але ще й знання. Це знання фундаментальних ідей, концепцій, закономірностей і законів функціонування педагогічних явищ, провідних педагогічних теорій, основних категорій і понять; сутності, принципів, змісту, форм, методів і практичного досвіду навчально-виховної роботи; теорії й основних принципів організаторської діяльності; загальної та вікової психології; знання, які відображають рівень загальної культури та наукової ерудиції вчителя; знання групи, з якою працюєш; справи, яку організовуєш.

Під уміннями, необхідними для організаторської педагогічної діяльності, ми будемо розуміти цілеспрямовану динамічну систему усвідомлених дій педагога, спрямовану на організацію певної діяльності учнів, батьків, учителів та ін., яка ґрунтується на специфічних властивостях його особистості й необхідних для цього знаннях. Сформульоване таким чином поняття об'єднує в собі загальні ознаки поняття «вміння» й урахування специфічних особливостей організаторської діяльності педагога. З одного боку, уміння, необхідні для організаторської педагогічної діяльності, – це компонент діяльності будь-якого педагога, з іншого – це дуже складне утворення, сукупність більш елементарних умінь, об'єднаних загальною метою.

Структура умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, розроблена нами на основі глибокого вивчення й аналізу вимог до системи народної освіти, до вчителя, що ставляться Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепцією виховання дітей і молоді у національній системі освіти, Цільовою комплексною програмою «Вчитель», Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті; специфічних особливостей виховної організаторської діяльності; досвіду кращих учителів-організаторів; психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми.

Можливість дослідити організаторську виховну діяльність, проаналізувати прямі й обернені взаємозалежності, які існують між її елементами, дозволяє виділення в структурі професійних умінь, що формуються у процесі моделювання організаторської педагогічної діяльності, компонентів за функціями організаторської діяльності вихователя у літньому оздоровчому таборі.

У структурі умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, ми виділяємо такі функціональні компоненти: *аналітичний, проєктувально-цільовий, орієнтаційно-пошуковий, операційно-процесуальний, контрольньо-оцінний*. Таке структурування відповідає визначенням вище етапам організаторської педагогічної діяльності і відображає її процесуальний циклічний характер.

Були виділені такі вміння: бачити проблему, яка потребує організаторської діяльності для свого розв'язку, відбирати молодших організаторів і виконавців відповідно до мети діяльності, задач і особливостей особистостей підлеглих, колективно обговорювати мету діяльності, колективно визначати матеріальні засоби, часові й просторові умови діяльності, планувати роботу, бачити її в цілому й поетапно, відбирати шляхи виконання певного виду робіт, діяти доцільно, правильно розподіляти сили, необхідні для виконання дій, провести інструктаж на основі співробітництва, організувати внутрішню координацію в процесі виконання робіт, забезпечити необхідні зв'язки, вести облік і контроль, колективно аналізувати ефективність ходу виконання задачі, визначити основні ділянки роботи, провести перегрупування сил, засобів і перепланування, провести індивідуальну й колективну оцінку виконання задачі.

При цьому вміння бачити проблему, яка потребує організаторської діяльності для свого розв'язку, характеризує аналітичний компонент. Уміння колективно обговорювати мету діяльності й планувати роботу, бачити її в цілому й поетапно – *проєктувально-цільовий*. Уміння колективно визначати матеріальні засоби, часові й просторові умови діяльності, відбирати шляхи виконання певного виду робіт, діяти доцільно, правильно розподіляти сили, необхідні для виконання дій, визначати основні ділянки роботи, проводити перегрупування сил, засобів і перепланування характеризують *орієнтаційно-пошуковий* компонент умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності. Уміння відбирати молодших організаторів і виконавців відповідно до мети діяльності, задач і особливостей підлеглих, проводити інструктаж на основі співробітництва, організувати внутрішню координацію в процесі виконання робіт, забезпечувати необхідні зв'язки – *операційно-процесуальний*. Уміння вести облік і контроль, колективно аналізувати ефективність ходу виконання задачі, провести індивідуальну й колективну оцінку виконання задачі – *контрольно-оцінний компонент*.

Для студентів Криворізького державного педагогічного університету літня виховна практика є важливим видом практичної діяльності. Університет співпрацює з багатьма літніми дитячими оздоровчими таборами України. Сьогодні студент повинен бути готовим до творчої, багатогранної, самостійної, відповідальної роботи з дітьми в таборі. На практиці студенти беруть участь в художній самодіяльності, проводять бесіди з дітьми, займаються діагностичною діяльністю, розв'язують складні педагогічні

ситуації, організують колектив дітей на спільну діяльність. Над питанням підвищення ефективності підготовки студентів до виховної роботи в процесі літньої практики творчо працює педагогічний колектив кафедри педагогіки, вдосконалюючи зміст методики виховної роботи в літніх оздоровчих таборах.

Авторами цієї статті були проведені дослідження організаторських умінь педагогічних працівників при роботі з дітьми різного віку в літніх дитячих оздоровчих таборах «Буревісник», «Аврора» і «Тимурівець» (2007, 2008, 2009 та 2010 роки).

Висновки. З аналізу психолого-педагогічної літератури та на основі особистих досліджень, що проводились за результатами власного педагогічного досвіду роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах впливає, що основою організаторських умінь є знання й творчий підхід учителя до організаторської роботи. Необхідно виділити також таку ознаку, як динамічність системи впливів, підпорядкованих певним задачам і здійснюваних у суворій логічній послідовності з урахуванням конкретної педагогічної ситуації.

Література

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Учебное пособие* / О. А. Абдуллина. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Дьяченко М. И. *Психология высшей школы* / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: Университетское, 1993. – 368 с.
3. Лутошкин А. Н. *Как вести за собой: Старшеклассникам об основах организаторской работы* / А. Н. Лутошкин. – М.: Просвещение, 1986. – 208 с.
4. Уманский Л. И. *Психология организаторской деятельности школьников: Учебное пособие для студентов педагогических институтов* / Л. И. Уманский. – М.: Просвещение, 1980. – 160 с.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2010 р.

УДК 378.013

Трибулькевич К. Г.

*кандидат пед. наук, доцент, докторант
Інститут вищої освіти НАПНУ*

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Розглянуто стан вивчення проблеми становлення і розвитку студентського самоврядування на теренах Української держави, визначено суперечності даного феномена.

Ключові слова: *студентське самоврядування, демократизація, вища школа, виховання студентів.*

Рассмотрено состояние изучения проблемы становления и развития студенческого самоуправления на территории Украинского государства, определены противоречия данного феномена.